

Konferans Raporu/*Conference Report*

Üçüncü Osmanlı Literatüründe Ben-Anlatıları Toplantısı Raporu

Report on the Third Ottoman Ego-Documents Meeting

EMRE EKEN

İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Tarih Bölümü, Doktora Programı
İstanbul Medeniyet University, Department of History, PhD Candidate

(19340502007@ismu.edu.tr), ORCID: 0000-0002-4591-0986

Geliş Tarihi/Date of Arrival: 16.10.2024

Kabul Tarihi/Date of Acceptance: 07.11.2024

Eken, Emre. "Üçüncü Osmanlı Literatüründe Ben-Anlatıları Toplantısı Raporu." *Ceride* 2, no. 2 (Aralık/December 2024): sayfa/pp 143-158.

DOI: 10.5281/zenodo.15073469

İlki ve ikincisi İstanbul Medeniyet Üniversitesi'nde düzenlenen Osmanlı Literatüründe Ben-Anlatıları toplantılarının üçüncüsü, 22-24 Mayıs 2024'de İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Balkan Çalışmaları Vakfı (BSF) ve Harvard Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Merkezi (CMES) işbirliğinde; Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) ile Yurtdışı Türkler ve Akra Topluluklar Başkanlığı (YTB)'nin destekleriyle Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin başkenti Üsküp'teki Çifte Hamam Müzesi'nde gerçekleşti.

Toplantı, 22 Mayıs'ta İstanbul Medeniyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dekanı, Ben-Anlatıları Uygulama ve Araştırma Merkezi (BAMER) ve Sempozyum Düzenleme Kurulu Başkanı Selim Karahasanoğlu, Balkan Çalışmaları Başkanı Sevba Abdula, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Baş-

kanlığı Üsküp Koordinatörü Mehmet Bayrak'ın selamlama konuşmalarıyla başladı.

Selamlama konuşmalarının ardından Selim Karahasanoğlu "İstanbul'dan Üsküp'e Ben-Anlatıları: 2020'den 2024'e Bir İlerleme Raporu/Ego-Documents from Istanbul to Skopje: A Progress Report, 2020-2024" isimli açılış konuşmasını yaptı. Karahasanoğlu konuşmasında 2020'de İstanbul Medeniyet Üniversitesi'nde düzenlenen "Osmanlı Literatüründe Ben-Anlatıları Çalıştayı"ndan¹ bu yana geçen sürede Osmanlı Ben-Anlatıları üzerine yapılan çalışmalar hakkında bilgi verdi. Çalıştayı Türkçe raporunun² *Toplumsal Tarih*'te; İngilizce raporunun³ da *Review of Middle East Studies*'te (RoMES)'te yayımlandığını söyledi. Çalıştay'da sunulan tebliğlerden seçilmiş altı bildirinin,⁴ yuvarlak masa olarak, *International Journal of Middle East Studies* (IJMES) dergisinin 2021 yılına ait 53. cildinin 2. sayısında yayımlandığını ifade etti. Bu tebliğlerin dönem, bölge, dil ve mesleki kademelere bakılarak seçildiğini ve yazıların Osmanlı'nın farklı kesimlerinden kişilere ait ben-anlatısı metinlerini temsil ettiğini belirtti.

Karahasanoğlu, 2022'de yine İstanbul Medeniyet Üniversitesi ev sahipliğinde, aynı isimli bir sempozyum⁵ düzenlendiğini ve etkinliğin Türkçe rapo-

- 1 Osmanlı ben-anlatıları toplantılarının ilki "Osmanlı Literatüründe Ben-Anlatıları Çalıştayı" ismiyle, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dekanlığı ve Medeniyet Araştırmaları Merkezi, Ben-Anlatıları Araştırmaları Birimi ortaklığında; Türk Tarih Kurumu (TTK) ve İlim Sanat Tarih Edebiyat Vakfı (İSTEV)'in desteğiyle 11-13 Mart 2020 tarihinde İstanbul Medeniyet Üniversitesi'nde gerçekleştirildi.
- 2 Selim Karahasanoğlu, "Osmanlı Literatüründe Ben-Anlatıları Çalıştayı Üzerine Rapor," *Toplumsal Tarih* 320 (2020), 8-11.
- 3 Selim Karahasanoğlu, "Learning from Past Mistakes and living a Better Life: Report on the Workshop in İstanbul on "Ottoman Ego-Documents," *Review of Middle East Studies* 54, 2 (2021), 294-302.
- 4 *International Journal of Middle East Studies*'te yayımlanan seçili bildiriler şu şekildedir: Selim Karahasanoğlu, "Ottoman Ego-Documents: State of the Art," *International Journal of Middle East Studies* 53, 2 (2021): 301-8; İlker Evrim Binbaş, "Autobiographies and Weak Ties: Sa'in al-Din Turka's Self-Narratives," *International Journal of Middle East Studies* 53, 2 (2021): 309-13; A. Tunç Şen, "The Emotional Universe of Insecure Scholars in the Early Modern Ottoman Hierarchy of Learning," *International Journal of Middle East Studies* 53, 2 (2021): 315-21; R. Aslihan Aksoy Sheridan, "Nostalgia of a Frustrated Ottoman Subject: Reading Osman Agha of Timişoara's Memoirs as Self-Narrative," *International Journal of Middle East Studies* 53, 2 (2021): 323-30; Semra Çörekçi, "The Dream Diary of an Ottoman Governor: Kulakzade Mahmud Pasha's *Düşname*," *International Journal of Middle East Studies* 53, 2 (2021): 331-5; Suraiya Faroqhi, "Aziz Nesin about Himself and His Parents: Poor People in İstanbul during the Late Ottoman Period," *International Journal of Middle East Studies* 53, 2 (2021): 337-43.
- 5 Osmanlı Ben-Anlatıları toplantılarının ikincisi "Osmanlı Literatüründe Ben-Anlatıları Sempozyumu" ismiyle, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dekanlığı ile Medeniyet Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, Ben-Anlatıları Araştırmaları Birimi ortaklığında; Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK), İlim Sanat Tarih Edebiyat Vakfı (İSTEV), Eyüpsultan Belediyesi, Tuzla Belediyesi ve Beyoğlu Belediyesi'nin desteğiyle; İstanbul Medeniyet Üniversitesi'nin ev sahipliğinde 15-17 Haziran 2022 tarihinde gerçekleşti.

runun Özlem Özdemir-Kumbar imzasıyla *Toplumsal Tarih Akademi* dergisinde;⁶ İngilizce raporunun da Semra Çörekçi'nin kaleminden *Ceride* dergisinin ilk sayısında yayımlandığını dile getirdi.⁷ Her iki etkinlikte sunulan seçili tebliğlerden oluşan 15 makalenin *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*'nin 2024 yılı içerisinde çıkması planlanan 64. sayısında yayımlanacağını haberini verdi.

Karahasanoğlu, 2020'den bu yana geçen süreçteki gelişmeleri dört başlıkta aktardı: en önemli gelişmenin "Osmanlı Literatüründe Ben-Anlatıları: Envanter, Analiz (1500-1800)" isimli projenin TÜBİTAK 1001 Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Projelerini Destekleme Programı kapsamında desteklenmeye uygun görülmesi olduğunu vurguladı ve ilgili projenin 1 Mart 2023 tarihinde resmen başladığını ifade etti. Projede bir yürütücü, bir danışman, dört araştırmacı/uzman, beş doktora bursiyeri ve bir lisans bursiyerinin yer aldığını söyleyen Karahasanoğlu, ekibin Osmanlıca, Arapça ve Farsça dil donanımına sahip tarih, edebiyat ve ilahiyat kökenli araştırmacılardan oluştuğunu ifade etti. Projenin amacını, kabaca 1500-1800 yılları arasında, Osmanlı coğrafyasında yazılmış ben-anlatısı metinlerin envanterini oluşturmak ve analizini yapmak olarak tarif eden Karahasanoğlu, araştırma safhası bir yılı aşkın süredir devam eden çalışmalarla envanterin 400'e yaklaştığını söyledi. Ulaşılmak istenen hedefin 1000 olduğunu özellikle vurguladı. Haftalık düzenlenen toplantı/derslerde ekibin bulduğu her eseri tek tek karşılaştırılarak incelendiğini kaydetti. Ardından metnin nasıl bir ben-anlatısı olduğunun tespitinin yapıldığını ve envantere kaydedildiğini söyledi. Metinlerin ben-anlatısı olarak üç kategoride tasnif edildiği belirtti: kapaktan kapağa ben-anlatısı olarak tarif edilen, yazarın sadece kendisini ve/veya çevresini anlatma motivasyonu ile kaleme aldığı "müstakil ben-anlatısı" metinleri; herhangi bir konudaki eserin içerisinde blok halinde yazarın otobiyografisini sunduğu "kısmi ben-anlatısı" metinleri ve yazarın metinde dağınık halde kendisini anlattığı "parçalı ben-anlatısı" metinleri.⁸ Karahasanoğlu, bu kategorizasyonun devam eden çalışmalar neticesinde değişebileceğinin

6 Sempozyumun Türkçe raporu için bkz. Özlem Özdemir Kumbar, "Osmanlı Literatüründe Ben-Anlatıları Sempozyumu Üzerine Rapor," *Toplumsal Tarih Akademi* 1 (Aralık 2022), 130-6.

7 Sempozyum üzerine İngilizce rapor için bkz. Semra Çörekçi, "Report on the Symposium 'Ottoman Ego-Documents': Towards an Inventory of Ottoman Ego-Documents," *Ceride* 1, 1 (2023): 183-98.

8 Selim Karahasanoğlu, bahse konu kategorizasyonu *Ceride*'nin ilk sayısındaki "Niçin Çıkıyoruz" başlıklı editör yazısında detaylı şekilde tarif etmiştir. İlgili kısım için bkz. Selim Karahasanoğlu, "Niçin Çıkıyoruz?," *Ceride* 1, 1 (2023), 18-23.

altını çizdi. Proje toplantı notlarının, “araştırma notları” başlığıyla, proje ekibinde yer alan Gülşen Yakar tarafından çift dilli olarak, Türkçe ve İngilizce, *Ceride* dergisinin ilk iki sayısında yayımlandığını⁹ ve gelecek sayılarda yayımlanmaya devam edeceğini ilettiler.

Karahasanoğlu ikinci önemli gelişmeyi, TÜBİTAK projesine kardeş proje olarak tanımladığı “Osmanlı Literatüründe Ben-Anlatıları: Alman Arşiv ve Kütüphanelerinden Faydalanmak/Ottoman Ego-Documents: Benefiting from German Libraries and Archives” isimli Alexander von Humboldt projesinin kabul edilmesi olarak tarif etti. Üçüncü önemli gelişmenin de *Ceride: Ben-Anlatıları Araştırmaları Dergisi/Journal of Ego-documents Studies*’in yayına başlaması olarak ifade etti. Dergi, TÜBİTAK projesinin erken bulgularını yayımlamaktan çok öte, dönem veya dil/bölge kısıtlaması olmaksızın, her türden ben-anlatısı metnine açıktır. Dergiye İngilizce veya Türkçe araştırma ve/veya çeviri makaleleri, toplantı/araştırma notları, kitap tanıtımları kabul edilmektedir. Karahasanoğlu, derginin ilk sayısının proje ekibinin yazılarından oluşturulduğunu fakat, ikinci sayıdan itibaren proje dışından araştırmacıların yazılarına da yer verildiğini belirtti. Üçüncü ve dördüncü sayının Üsküp’teki toplantıda sunulan seçme bildirilerden oluşacağını bilgisini verdi.

Karahasanoğlu, 21 Şubat 2024 tarihinde Resmî Gazetede yayımlanan kararla İstanbul Medeniyet Üniversitesi Ben-Anlatıları Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi’nin kurulmasını dördüncü önemli gelişme olarak tanımladı. Merkezin öncülü, aynı üniversitenin Medeniyet Araştırmaları Merkezi çatısı altındaki Ben-Anlatıları Araştırmaları Birimi’dir. Merkez kurulurken, dünyada ben-anlatıları çalışmalarında öncü, Hollanda grubunun başındaki isim Rudolf Dekker’in kurduğu “Ben-Anlatıları ve Tarih Araştırmaları Merkezi/Center for the Study of Egodocuments and History”den ilham alındığını dile getirdi. Fakat Hollanda’daki merkezin “ben-anlatısı ve tarih” temalı olduğunu; Türkiye’deki merkezin sadece ben-anlatıları araştırmalarına adanmış olduğunu açıkladı. Merkez, uluslararası iş birliği ve ortaklıklara başladı. Karahasanoğlu, İzlanda’da 2007’den beri faaliyet gösteren “Mikro-

9 Gülşen Yakar, “‘Osmanlı Literatüründe Ben-Anlatıları: Envanter-Analiz (1500-1800)’ Başlıklı TÜBİTAK Projesi ve İstanbul Grubunun Çalışmaları I,” *Ceride* 1, 1 (2023): 156-61; aynı yazar, “TÜBİTAK Project Titled ‘Ottoman Ego- Documents: Inventory, Analysis (1500-1800)’ and the Research Activities of the Istanbul Group I,” çev. Yasemin Tuğyan, *Ceride* 1, 1 (2023): 162-8. Gülşen Yakar, “‘Osmanlı Literatüründe Ben-Anlatıları: Envanter-Analiz (1500-1800)’ Başlıklı TÜBİTAK Projesi ve İstanbul Grubunun Çalışmaları II,” *Ceride* 1, 2 (2023): 158-63; aynı yazar, “TÜBİTAK Project Titled ‘Ottoman Ego- Documents: Inventory, Analysis (1500-1800)’ and the Research Activities of the Istanbul Group II,” çev. Yasemin Tuğyan, *Ceride* 1, 2 (2023): 164-9.

tarih Araştırmaları Merkezi/Center for Microhistorical Research” ile yapılması planlanan iş birliğini önemli bulduğunu ifade etti. Bir diğer gelişmenin de “Osmanlı Literatüründe Ben-Anlatıları” toplantıları için OLBA kısaltmasının resmen kullanıma başlanması olduğunun altını çizdi. Karahasanoğlu, Üsküp programını oluştururken ölçütlerini dinleyicilerle paylaştı.

Ardından İhsan Fazlıoğlu, “Nazariyatın İçinde Gömülü Kendilik-Anlatıları: Osmanlı Ülkesi’ndeki Bilim Eserlerinin Ben-Anlatıları İçin Bir İşlevi Var Mı?/Self-Narratives Embedded into Nazariyat: Do Works of Science in the Ottoman Country Have Any Function for Self-Narratives?” isimli açılış konferansını gerçekleştirdi. Fazlıoğlu, Osmanlı coğrafyasında kaleme alınmış hikemî, riyâzî, tıbbî gibi nazari bilimlere ait eserlerin hangi yönlerden ben-anlatısı olarak değerlendirilebileceğini ele aldı. Bu eserlerde yazarın verdiği otobiyografik bilgiyi; kendi hayat hikayesini sunanlar ile yazarın duygudurumuna (hissiyat ve hassasiyetlerine) dair verdiği malumat şeklinde iki ana kategoride değerlendirdi. Alimlerin nazari bilimlerde ürettikleri eserlerde hayat hikayelerine dair mekân ve zaman bilgisi, aile bilgisi, tahsil hayatı, diğer alimlerle ilişkileri, eser hakkında bilgiler, meslektaş ve öğrencilere dair görüşlerinin yer alabileğini açıkladı. Yazarın kendi hayatına dair verdiği bu türden malumatların tabakat kitaplarındaki biyografik bilgileri tamamlaması açısından önemli rol oynadığını vurguladı. Alimlerin duygudurumlarına dair de pek çok örneğin olduğunu ve her birinin hangi bileşenlerinin ben-anlatısı olarak nitelenebileceğini örneklerle izah etti.

Programın ilk paneli, Balkan coğrafyasında üretilen manzum ve mensur otobiyografik metinlere ayrıldı. “Balkanlarda ‘Ben’i Anlatmak/Narrating the ‘Self’ in the Balkans” isimli ilk oturum, Amerika Birleřik Devletleri’nden Aleksandar Shopov, Sırbistan’dan Marijana Miřević, Türkiye’den Mikail Türker Bal ve Orhan Enakar’ın katılımlarıyla gerçekleştirildi. Oturumun başkanlığını Nilgün Dalkesen üstlendi. Shopov, 15. yüzyılda Anadolu’dan Balkan yarımadasına seyahat eden şairlerin deneyimlerini paylaştıkları şiirlerinden örnekler sundu. Şiirlerin nasıl oluştuğu, yeni fethedilen topraklar hakkında Osmanlıların fikirleri ve şiirde benliğin inşası üzerinde durdu. Marijana Miřević, řair Livnolu Hâcî Yüsuf’un (ö. 1647’den sonra), yayımlanmamış iki şiiriyle birlikte, bütün eserlerindeki ben-anlatısı unsurlarını değerlendirdi. Mikhaıl Türker Bal, Mesnevihan Hacı Hafız Halid Efendi Hacımulic’in (1915-2011) 79 yıl boyunca tuttuğu günlükleri üzerine konuştu. Saraybosnalı hafız bir aileye mensup Hacımulic Efendi, 1935 yılından 2010 yı-

İna kadar aralıksız günlük tutmuştur. Bal, Hacımuliç'in günlüklerini dönem ve içerik bakımından dört kategoride değerlendirdi. İlk kısım; 1931-1945 arası klasik şekilde tutulmuş ve Saraybosna'daki günlük hayatı anlatmaktadır. İkinci kısım; 1945 sonrası Türk, Arap ve Fars önemli isimlerin portrelerini sunmaktadır. 1961 sonrası genel olarak Hacımuliç'in Gazi Hüsrev Paşa kütüphanesinde çalıştığı dönemler ile mesnevi günlüklerinden oluşmaktadır. Son kısım ise Hacımuliç'in mahrem hayatına dair verdiği bilgilerden müteşekkildir. İlk panelin son konuşmasını Orhan Enkaçar, Bosnalı Hasan Kâfi Akhisarî'nin (d. 1544-ö. 1616) *Nizâmü'l-Ulemâ ilâ Hâtemi'l-Enbiya* isimli eserinde yer alan otobiyografik veriler üzerine gerçekleştirdi. Akhisarî, akaid, fıkıh usulü, mantık ve belagata dair metinler ile şerhler yazmıştır. Yaklaşık 40 yıl boyunca Akhisar'da kadılık ve müderrislik yapmıştır. *Nizamü'l-Ulema* isimli eserinin ikinci edisyonunda 28 tabakada 33 peygamber ve önemli isim hakkında bilgi verdikten sonra 29. tabakada 5 varak halinde otobiyografisini; 30. tabakada da üç öğrencisi hakkında bilgi vermiştir. Otobiyografisini verdiği tabakada kendisinden, ailesinden, yedi sınıfa ayırdığı kişilerden ve talebelerinden bahsetmektedir.

Programın ikinci paneli "Otobiyografilerde 'Ben'/'Self' in Autobiographies" başlığıyla Şükran Fazlıoğlu'nun başkanlığında düzenlendi. Oturumdaki ilk konuşmada Günay Kayarlar, Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi'nin (1592-1658) eserlerindeki ben-anlatılarının izini sürdü. Abdülaziz Efendi müverrih, şair ve şeyhülislamdır. *Zeyl-i Ravzatü'l-Ebrar*'ın belli kısımlarında otobiyografisinden esintiler sunmuş ve ben dili kullanarak duygularını ifade etmiştir. Kayarlar, eseri intihar düşüncesinin işlendiği erken tarihli Osmanlı metinlerinden bir tanesi olarak betimledi. Alimin bir diğer eseri, *Gülşen-i Niyaz*, sürgün anısı özelliği taşımaktadır. Karaçelebizâde bu eserini Kıbrıs sürgünü dönüşünde kaleme almıştır. Panelin ikinci konuşmacısı Ebru Onay, şair ve yazar Mirzazâde Sâlim Efendi'nin (1688-1743) *Tezkiretü's-Şu'arâ* adlı eserindeki otobiyografik parçaların ve Divan'ındaki otobiyografik öğelerin ben'i ne ölçüde yansıttığını değerlendirdi. Mirzazâde tezkiresine "Sâlim-i Rakimü'l-hurûf" başlığı ile bir parantez açarak kendi hayatı ve ailesi hakkında bilgiler vermiştir. Onay, Mirzazâde'nin tezkiresindeki ve Divan'ındaki otobiyografik öğeleri karşılaştırarak özellikle tezkiredeki otobiyografik unsurları sorguladı. Mirzazâde, Divan'ındaki manzum mektubunda Selanik'te kalmak istemeyişini ve geçmişe duyduğu özlemleri dile getirmiştir. Üçüncü panelist Metin Aydar, Derviş Mehmed isminde mühtedi bir papazın

kaleme aldığı “bir papas imâna gelüb bunı te’lif eylemiştir” başlığına sahip yazma eserdeki kişisel anlatılara eğildi. Derviş Mehmed, İslâm’ı seçtikten ve Osmanlı tebaasına geçtikten sonra yaşadığı içsel sıkıntıları ile şeyhiyle diyaloglarını kaleme almıştır. Bunun yanında ihtida sürecindeki gözlemlerini, Osmanlı sultanlarına atfettiği menkıbevi mesajlarını, eseri yazma amacını, tefekkür anındaki düşüncelerini, dönemin toplumsal sorunlarına dair eleştirilerini “ben dahi ne gördüysem yazdım” şeklinde belirterek yazıya geçirmiştir. Eserin bilinen tek nüshası Avusturya Milli Kütüphanesinde yer almaktadır. Oturumun son konuşmacısı Mehmet Arıkan, Müderris Ömer İspirî’nin *Ferhatu’l-fuâd* isimli eseri başta olmak üzere bütün eserlerindeki kişisel anlatıları üzerinde durdu. Arıkan, İspirî’nin kendisinden bahsetmeyi oldukça seven bir yazar olduğunu belirtti. 30’un üzerinde eser bırakan İspirî, *Ferhatu’l-fuâd*’ı üç defa telif etmiş ve her birinde farklı bir ben’ini yansıtmıştır. Eser, aynı zamanda İspirî’nin birincil ağızdan anlatılarının en yoğun olduğu metindir. Müderris, hemen her pasajdan sonra kendisinden bahsetme eğilimindedir.

Programın ikinci panelinin “Anılarda ‘Ben’/‘Self in Recollection” isimli paralel oturumu Elmin Aliyev başkanlığında Ahmet Koçak ve Esra Çon-Yılmaz’ın katılımlarıyla; Elif Sezer-Aydınlı’nın katkılarıyla B salonunda icra edildi. Ahmet Koçak, Refik Halit Karay’ın (1889-1965) iki ayrı sürgün hatırası *Mine’l-Bâb ile’l-Mihrab* ve *Bir Ömür Boyunca*’sını odağına alarak yazının Osmanlı Devleti’nin son yılları, Millî Mücadele ve erken Cumhuriyet evresindeki kişisel deneyimlerini ve duygularını aktardı. Koçak, kısaca Halit Karay’ın biyografisini verdikten sonra yazarın her iki eserindeki ben-anlatısının izlerini sürdü. *Mine’l-Bâb ile’l-Mihrab*’ın üç bölümden oluştuğunu ve Mütareke dönemine kadar olan kısmı kapsadığını ifade eden Koçak, yazarın üzüntüleri, çektiği sıkıntılar ve pişmanlıkları üzerine durdu. *Bir Ömür Boyunca* üzerinden de çocukluk ben’ini sorguladı. Panelin ikinci konuşmacısı Elif Sezer-Aydınlı’nın mücbir sebeplerden dolayı programa dahil olamayışı sebebiyle bildirisi Mine Karataş tarafından dinleyicilere okundu. Aydınlı, İbnülemin Mahmud İnal’dan (ö. 1957) ödünç alınan ifadeyle “erbâb-ı merak mecmua”larında ben-anlatılarının izlerini sürdü. Bildirinin odağında Dâyezâde Mustafa’nın *Selimiye Risalesi*, Süleyman Faik Efendi’nin *Mecmuası* ve Saraybosnalı Molla Mustafa’nın *Mecmuası* yer almaktadır. Süleyman Faik Efendi’nin *Mecmuası* tarih, okçuluk, tasavvuf gibi çeşitli konulardadır. Dâyezâde Mustafa’nın *Selimiye Risalesi*, Selimiye camisinin özelliklerinin

aktarıldığı bir monografi olmasının yanında temelde caminin kubbesinin Ayasofya'nınkinden geniş olduğunu kanıtlamak üzerinedir. Saraybosnalı Molla Mustafa'nın *Mecmua'sı* günlük olayların aktarıldığı bir ruznamedir. Her bir mecmua farklı amaçlarla ve farklı türlerde kaleme alınmış olsa da üçü de belli ölçülerde yazarlarının hayat hikayeleri, aileleri, siyasi veya entelektüel görüşleri hakkında kişisel bilgiler içermektedir. Esra Çon-Yılmaz, Aşçı Dede namıyla bilinen Es-Seyyîd İbrahim Halil ibn Mehmed Ali'nin (d. 1828), *Risale-i Tercüme-i Ahvâl-i Aşçı Dede-i Nakşi Mevlevi* isimli hatıratı çerçevesinde ben-anlatısı yazma motivasyonunu ele aldı. Eser, 1828-1906 yıllarını kapsayan hacimli bir çalışmadır. Çon-Yılmaz, eserdeki kişisel girdileri baz alarak Aşçı Dede'nin ben'inin metindeki görünürlüğünü sorguladı. Eseri şekil ve içerik bakımından değerlendiren Çon-Yılmaz, üslubun tamamen birincil tekil şahıstan oluşturulduğu, metnin ise okuyucunun kolay okumasına yönelik kurgulandığının altını çizdi. Bir hatırat örneği olarak tarif ettiği eserin yoğun biçimde Aşçı Dede'nin hayatına dair izler taşıdığına vurgu yaptı.

Programın "Ben'e Metodolojik Yaklaşımlar/Methodological Approaches to 'Self'" başlıklı üçüncü panelinde Rukiye Aslıhan Aksoy-Sheridan, Güneş Işıksel, Barbaros Köksal ve Kristina Nikolovska yer aldı. Oturumun başkanlığını Hatice Aynur yaptı. Aksoy-Sheridan, Seyyah Evliya Çelebi'nin *Seyahatnâme'sinde* aktardığı ve ben-anlatısı özelliğine haiz deneyimlerini, düşünce ve duygularını aktarma biçimlerinden hareketle değerlendirdi. Seyahatname türünün öncül örneklerinden bu eseri "ben-yazıt/ben-yapıt" olarak ele almak yazarın metnin öznesi, nesnesi ve anlatıcı olması bağlamında yazma eylemini anlamlandırmaktadır. Eserin ben-yazıt kimliğini de göz ardı etmemek metnin anlatım biçimini ve oluşturulma sürecini, yazarın metinle ve zamanla kurduğu ilişkisini temellendirmeye/anlamlandırmaya yarayacaktır. Panelin ikinci konuşmacısı Güneş Işıksel, *Risâle-i fevâ'idü'l-mülûk* isimli 18. yüzyıla ait ve Osmanlıca kaleme alınmış eseri biçimsel olarak değerlendirdi. Şekil olarak bir ben-anlatısı olan metnin, kurgu-gerçek bağlamından öte, bir Osmanlı'nın yapıtı olup olmadığını sorguladı. Aynı yüzyılın başında Batı Avrupa yazın kültürüyle ilişkisini değerlendirdi. Diğer konuşmacı Barbaros Köksal, ben-anlatısı kaynakları ışığında yeni askeri tarih yazımını metodoloji-kaynaklar-problemler ekseninde ele aldı. Yeni askeri tarih yazımı perspektifinin teknik, stratejik askeri yazın ya da büyük komutanların tarihi olmaktan ziyade savaşın birey üzerindeki etkileri gibi disiplinler arası çalış-

malar gerektiren bakış açısına sahip olduğunu belirtti. Askeri tarih yazımının kaynakları genellikle arşiv kaynaklarıdır. Ancak askeri tarih yazımındaki yeni yaklaşımların asker ben-anlatısı metinlerine de ihtiyacı vardır. Köksal, aynı olayı anlatan arşiv kaynakları ve ben-anlatısı metinlerini karşılaştırarak tarihsel bilgiyi objektiflik ve hakikat ekseninde yeniden yorumladı. Oturumun son katılımcısı Kristina Nikolovska, Osmanlı coğrafyasında farklı dinlere mensup kişilerin birincil ağızdan anlatılarına değindi.

Programın üçüncü panelinde paralel oturum “Ben-Anlatısının Sınırlarında/On the Margins of Ego-documents” idi. Ahmet Koçak’ın başkanlığındaki oturuma Mustafa Beyazıt, İbrahim Şirin ve Yasemin Beyazıt katkı sundu. Mustafa Beyazıt, Osmanlı döneminden kalma Denizli mezar taşlarından (tasnif edilmiş yaklaşık on bin mezar taşının içinden) seçili örnekler sunarak mezar taşı yazıtlarının ben-anlatısı olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğini tartıştı. Mezar taşları genel olarak kimlik ve ölüm tarihi bilgisini içermesinin yanında bazı örneklerde birincil ağızdan anlatılar da sunabilmektedir dedi. Mezar taşlarında kalıp ifade kullanımının yaygın olduğu ancak, müstesna ifadelerin yer aldığı taşların da bulunduğu dikkat çekti. Bektaşî tekkelerindeki mezar taşlarında ben hikayelerinin, şiir yazma geleneğiyle de ilişkili olarak, edebi bir üslupta olabildiğine dikkat çekti. Bektaşî dervişlerinin ölmeden önce hazırladıkları şiirleri aile bireylerine ya da dervişlere bıraktığını, bu şiirlerin mezar taşlarına yazılmış olabileceğini örneklerle gösterdi. Soru cevap kısmında mezar taşlarına yazılan bu tarz ifadelerin, yazarın kendi kaleminden çıkıp ölümünden sonra taşta yazılması hususunu belgeleyemediğini ifade etti. İbrahim Şirin, Esat Serezli’nin (d. 1877/78) Serez’i tanıtmak amacıyla kaleme aldığı yedi ciltlik “Memleket Hatıraları” isimli anılarını merccek altına aldı. Şirin, Serez’in hatıralarından hareketle bir hafıza mekânı sorgulaması yaptı ve ben-anlatılarının bir çeşit hafıza mekânı olduğunu dile getirdi. Şirin, Serezli’nin metnini yazma sebebini mekân kaybetme travması olarak açıkladı. Bunun metnin tamamına yansıdığına işaret etti. Oturumun son konuşmacısı Yasemin Beyazıt, Taşköprüzâde Ahmed Efendi’nin (d. 1561) biyografik eseri *eş-Şakâ’iku’n-Nu’ mâniyye fî-Ulemâ’id-Devleti’l-Osmâniyye*’deki otobiyografik unsurlara değindi. Ahmed Efendi, kendisinin tanımıyla, alimlerin menkivebî bilgilerinin kaleme aldığı eserine otobiyografisini de eklemiştir. Beyazıt, kitabın sonunda Ahmed Efendi’nin ruh halini içeren/duygudurumunu anlatan ifadelerin de yer aldığına özellikle vurgu yaptı. Esere zeyl yazan veya tercüme

eden bazı alimler de Taşköprülüzâde'nin başlattığı bu geleneği sürdürerek, eserlerinde otobiyografilerinden bahsetmiştir. Beyazıt, biyografik eserlerdeki otobiyografik unsurları karşılaştırdı ve ben-anlatısı yönünden değerlendirdi.

Cuma gününün son oturumu “Evliya Çelebi'nin Çoklu Kimlikleri: Kaçını Tanımlayabiliriz?/The Many Identities of Evliya Çelebi. How Many Can We Hope to Identify?” başlığıyla Suraiya Faroqhi'nin onur konuşmasıydı. Faroqhi, seyahatname yazarı Evliya Çelebi'yi birincil ağızdan anlatı yazarı olarak tanımlayabilmenin imkanlarını sorguladı. Özellikle yazarın *Seyahatname*'sinde otobiyografisini aktarma biçimleri ve kimlikleri üzerine durdu. İstanbul'da belli bir tanınırlığa erişmiş yerel bir eşraf ailesine mensup Evliya Çelebi'nin Osmanlı hanedanına bağlı olduğuna ama eleştirilerini de eksik etmediğine, coğrafi ve tarihi bilgileri ne ölçüde-nasıl sunduğuna dikkat çekti. Gezginin nerede coğrafi ya da tarihi bilgi verdiği, nerede hikayeler anlatığının ayırt edilmesinin önemine değindi. Bu şekilde yazarın olağan olarak algıladığı ve gerçek-dışı olarak verdiği unsurlar arasındaki bulanıklığın ortadan kaldırılabileceğinin altını çizdi. *Seyahatname*'nin Kâtip Çelebi'nin *Cihannümâ*'sı ve diğer alimlerin eserleriyle karşılaştırılarak incelenmesi gerektiğini vurgulayan Faroqhi, ancak bu şekilde eserin bir yazma kültürü içerisinde değerlendirilebileceğinin ve yazarın aktardıklarının yeniden tanımlanabileceğinin altını çizdi.

Programın ikinci günü olan Cumartesi gününün ilk oturumu “Ben-Anlatılarında Manevî ve İlmî Gelişim/Spiritual and Scientific Journey in Ego-Documents” başlığıyla başladı. Panelin oturum başkanlığını Tuğba İsmailoğlu-Kacı yürüttü. Şükran Fazlıoğlu, 18. yüzyıl sebet geleneğinin örneklerinden *Câmi'u rivâyâtî'l-fehâris* adlı eserden hareketle Bandırmalı Küçük Hamid Efendi'nin entelektüel ben'ini sorguladı. Fazlıoğlu, Hamid Efendi'nin verdiği bilgilerden tahsil hayatı, hocalarıyla ilişkisi, hadis ilmine yönelişi ve entelektüel ağ içerisindeki konumunu da ortaya çıkardı. Ümit Karaver, Şeyh Alî El-Bestâmî Musannifek'in eserlerindeki otobiyografik bilgilerden hareketle parçadan bütüne giderek bir ben-anlatısı oluşturabilmenin imkanlarını sorguladı. Âlimin hemen her eserinde parçalı halde ben-anlatısı olduğunu vurgulayan Karaver, kayıt altına aldığı otobiyografik notlar üzerinden müellifin hem biyografisinin oluşturulabildiğine hem de kendisi hakkında yazma motivasyonunun açıklandığına dikkat çekti. Nurdan Soylu-Şahin, İsmail Hakkı Bursevî'nin (1653-1725) eserlerinde yazının bir araç olarak kendilik inşa-

sında nasıl kullanıldığı konusuna eğildi. Fransız filozof Michel Foucault'un bireyin üzerinde çalıştığı ya da dönüşmek istediği, yazı aracılığıyla var olduğu veya eserden ayrılamadığı şeklinde tarif ettiği kendilik inşası sürecini Bursevî'nin mecmualarındaki kişisel bilgileri takip ederek örneklemiştir. Âlimin kendi çizdiği oto-portresini sundu. Münzir Şeyhhasan, müderris ve tarihçi Ahmed b. Ali Ömer el-Menîni el-Osmânî'nin (ö. 1759) *el-Kavlü's-seddîd fî ittisâli'l-esânîd* adlı eserindeki otobiyografik bilgileri değerlendirdi. Müderris, bir pasaj içinde kendisi hakkında bilgi vermenin yanında ailesi, hocaları, seyahatleri, eserleri, okuduğu kitaplara da oldukça geniş yer ayırır. Şeyhhasan, müellifin eseri neden kaleme aldığını açıklama gereği duyduğunu ve bunun bir gelenek olduğunu vurguladığını belirtti. Eseri bir sebet mecmuasından ziyade ben-anlatısı içeriğine sahip bir metin olarak nitelendirdi.

İlk panelin paralel oturumu şair ben-anlatılarıydı. "Şair Kaleminden Ben-Anlatıları/Ego-Documents Penned by Poets" başlıklı oturumun başkanlığı Turgay Şafak üstlendi. Hatice Aynur, Tatavlı Mahremî'nin (ö. 1535) şiirlerinde ben-anlatısı izleri sürdü. Şairin kaside, gazel, mesnevi ve kıt'a biçiminde kaleme aldığı şiirlerinden örnekler sunarak otobiyografik anlatısını verdi. Oturumun ikinci konuşmacısı Türkan Alvan, Fakirî'nin *Dolâb-nâme'si* özelinde dolâb-nâme türünün Osmanlı ben-anlatıları açısından önemine değindi. Betül Akdemir-Süleyman, Ümmî Sinan ve Niyâzî Mısırî'nin divanlarındaki ben-anlatısı ögelerini karşılaştırdı. İki sufînin şiirlerindeki hakikat deneyimi, ben idraki ve ben-ben ilişkisine dair örnekler verdi. Oturumun son konuşmacısı Chiristiane Czygan, erken modern Osmanlı'da şair ve kişilik ilişkisini sorguladı. Şair ve şiirsel kişilik bağlamında Muhibbi mahlasıyla şiirler yazan Kanuni Sultan Süleyman'ın (1494-1566) *Divan-ı Muhibbi'sinin* Hamburg el yazması nüshası ışığında benlik çözümlemesi yaptı.

Cumartesi gününün ikinci paneli belge ve mektuplardaki ben-anlatıları üzerine gerçekleştirildi. "Belge ve Mektuplarda Ben-Anlatısı/Ego-Documents in Records and Letters" isimli paneli Yasemin Beyazıt yönetti. İlk konuşmacı Sena Hatip-Dinçyürek'in odağı, arzuhâllerin ben-anlatısı olarak kabul edilebilirliği üzerinedir. Bu tür arşiv belgesinin bütünü ben-anlatısı olarak adanması imkânsızdır. Ancak içeriği kişisel anlatı bakımından son derece doyurucu örneklerin sayısı az değildir. Hatip-Dinçyürek, sunumunda özel olarak Rumeli Vilâyâtı Umûm Müfettişliği'nin Teftişât-ı Rumeli Evrakı'ndaki seçili belgelerden örnekler sundu. 1902-1909 arasını kapsayan me-

tinlerde kişilerin şahsi istek ve talepleri ya da arzularını meşrulaştırma biçimleri ile kendilerini anlatmalarını birer “kısmi otobiyografi” olarak tanımladı. Şule İyigönül-Atasağun, 17. yüzyıl şairlerinden Nâbî'nin (1642-1712) *Münşeât*'ı üzerine bir sunum gerçekleştirdi. Münşeât'ın içerisindeki kişisel mahiyetteki mektuplar, şairin hayatının büyük kısmını kapsamakla birlikte duygu dünyası ve düşüncelerine dair zengin bilgiler sunmaktadır. İyigönül-Atasağun, mektupları Nâbî'yi kendi kaleminden tanımak için başvurulması gereken temel ben-anlatısı kaynakları olarak niteledi. Genel olarak edebi münşeâtların ben-anlatısı yönünden zengin olabileceğine vurgu yaptı. Beyzanur Eraslan, Enderunlu öğrenci Hacı Mustafa'nın 1768-1769 yılları arasında hemen her hafta lalasına yazdığı mektuplarına eğildi. Hacı Mustafa, mektuplarında sık sık hastalıklarından ve sağlık durumundan bahsetmiş, lalasından mütemadiyen para ve muhtelif eşyalar istemiş, çeşitli taleplerde bulunmuştur. Mektuplar, 18. yüzyılda bir Enderun öğrencisi ile hocası arasındaki ilişkiyi, gündelik yaşamını, tüketim alışkanlıklarını ortaya çıkarabilecek müstesna örneklerdir. Oturumun son sunumunda İlkey Kirişçioğlu, istintaknâmeleri (sorgu zabıtları) ben-anlatısı olarak tanımlayabilmenin imkân ve sınırları üzerinde durdu. İstintaknâmeler, 19. yüzyılda Osmanlı hukuk sistemi içerisinde gündeme gelen yeminli ifadelerin yer aldığı kayıtlardır. Kirişçioğlu, Macar asıllı devrimci Charles Justinian'ın verdiği ifadeleri merceğine alarak, bu türden bir sorgu belgesinin ne derecede kişinin ben'ine ve düşüncelerine dair bilgi verebileceğini örneklemiştir.

İkinci panelin paralel oturumunun odağında seyyahlar ve yazdıkları vardı. “Yoldaki Ben'ler/Self on the Road” başlıklı oturuma İbrahim Şirin başkanlık yaptı. Safiye Türker-Işıksel, Antakya Patriği Makaryus ez-Zaim'in oğlu Halepli Paul'un babasıyla Halep'ten Rusya'ya gerçekleştirdiği seyahatte tuttuğu *Safratü'l-Batrîk Makaryûs* isimli defterin niteliğini ele aldı. Defter, konuşma diliyle kaleme alınmış, Paul yolculuk esnasındaki gözlemlerini sade bir şekilde aktarmıştır. Türker-Işıksel, defterin tam anlamıyla bir seyahatname sayılmayacağı; salt târih/kronik olarak da tanımlanamayacağını dile getirdi. Hem içeriğinde yoğun otobiyografik bilgiler bulunması hem de belli bir forma/geleneğe uygun kaleme alınmaması nedeniyle eseri ben-anlatısı sınırları içinde tasnif etmenin mümkün olduğunu vurguladı. Tuğba İsmailoğlu-Kacı, Avrupa'da oldukça yaygın seyahat günlüklerinden örnekler sundu. 19. yüzyılın ilk yarısına ait Alman seyahat günlüklerinde yazarların ben'ini ne ölçüde sunmaya meyilli olduğunu, seyyahların yolculuklarını ya-

zarken kullandığı ben dilinin ne anlam ifade ettiğini değerlendirdi. Mine Karataş, 18. yüzyıl şairlerinden Vahîd-i Mahtûmî'nin *Lâlezâr* başlıklı şehrengizini parçalı ben-anlatısı örneği olarak ele aldı. Şair, Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'yla anlaşmazlık yaşadığı için sürgüne gönderilmiştir. Sürgün duraklarından birisi, günümüzde Yunanistan sınırları içinde bulunan, Larissa'dır (o dönemdeki ismiyle Yenişehir-i Fenar). Karataş, şairin Yenişehir'in doğal güzelliklerini anlatırken metnin muhtelif yerlerine kendi hikayesini de serpiştirdiğini dile getirdi. Bu yüzden eserin maksadının şehrengiz yazmak değil halini arz etmek olduğunu vurguladı. Şairin güçlü ifadelerle sürgün hayatını özetlediğini, niçin başına böyle bir iş geldiğini anlamamış olduğunu belirtti. Metnin ben-anlatısı yönünden en güçlü bölümünün "Meth-i Kapudan Mustafa Paşa ve Arz-ı Hal-i Vahid" başlıklı kısım olduğunu söyledi. Şairin burada muhatabına içini döktüğünü, sürgün acısıyla ve affedilme umuduyla duygudan duyguya sürüklendiğini, korku ile ümit arasında yaşadığını ifade etti.

Öğleden sonraki oturumların ikisi "Osmanlı Literatüründe Ben-Anlatıları: Envanter, Analiz (1500-1800)" isimli Tübitak 1001 projesinin erken bulgularının sunumuna ayrıldı. "Proje Grubunun Bulguları I/Findings of the Project's Team I" başlıklı panelin oturum başkanı, proje grubundan Semra Çörekçi idi. Konuşmacılar da proje ekibindendi. Kemal Gurulkan, I. Abdülhamid'in kızı Esmâ Sultan'ın (1778-1848) kethüdası ile yazışmaları irdeledi. Başkanlık Osmanlı Arşivi'nin Topkapı Sarayı Müzesi Evrak'ında (TSMA.e) kataloglanmış evrakın bütününe ben-anlatı mahiyetinde olduğunu iddia etmek güç dedi. Günlük yazışma tezkireleri halinde tasnif edilmiş bu evrakın içerisinden kişisel olanları ayırıştırarak örnekler sundu. Emre Eken, bizzat padişahlar tarafından kaleme alınan *hatt-ı hümayûn*ları ben-anlatısı yönünden değerlendirdi. Özellikle *beyaz üzerine hatt-ı hümayûn*ların kişisel yönlerinin ağır basması dolayısıyla ben-anlatısı kategorisinde değerlendirilmesi gerektiğini savundu. Eken, şekil ve içerik bakımından bu metinleri mektup ile özdeşleştirerek bir yazın kültürünün devamı ve/veya dalı olduğunu iddia etti. Metinlerin doğal olarak ben-anlatısı olduğunun altını çizdi. 17. yüzyıl padişahlarından Sultan İbrahim (ö. 1648) ve 18. yüzyıl padişahların Sultan III. Ahmed'in (ö. 1736) hatlarından örnekler sundu. Elmin Aliyev, vasiyetnâmeleri ben-anlatısı açısından mercek altına aldı. Sunumunun odağında Gülnûş Emetullah Sultan'ın (ö. 1715) iki vasiyetnâmesi bulunmaktaydı. Aliyev, bu iki vasiyetnâmenin içeriğini diğer kişilerin vasiyetnâmeleriyle

karşılaştırarak ele aldı. Böylelikle şeriat, âdâb, ahlâk, siyaset gibi konular da öğütler veren vasiyetnâmelerle ben-anlatısı niteliğinde kişisel içeriğe sahip olanları ayrıştırdı. Turgay Şafak, Acem şairi Hâmidî-yi İsfahanî'nin büyük bölümünü Farsça kaleme aldığı *Hasbihal-nâme*'sini ben-anlatısı açısından ele aldı. Şafak, Fatih Sultan Mehmed döneminde Osmanlı Sarayı'na yakınlaşan şairin duygu dünyasına şiirlerinden hareketle erişmeye çalıştı. Ayrıca, şairin eseri kaleme alma amacını yazdığını vurguladı.

Üçüncü panelin paralel oturumunun teması ben-anlatılarında kadındı. Oturum başkanlığını Cihan Osmanağaoğlu-Karahasanoğlu üstlendi. Nilgün Dalkesen, Cihangir Şah'ın *Cihângîrnâme (Tüzük-i Cihângîrî)* isimli hatıratı özelinde Babür Hanedanlığı'nda kadın konusuna değindi. Dalkesen, hatıratın içeriğinden hareketle kadının siyasi ve sosyal hayattaki konumunu sorguladı. Babür sarayı içerisindeki durumunu değerlendirdi. Ömer Rafi Çiçek, Mihrî Hatun'un *Divân*'ını otobiyografik açıdan değerlendirdi. Mihrî Hatun'un şiirlerinden örnekler vererek şairin duygu dünyasının izlerini sürdürdü. Çiçek, ayrıca şiirlerden hareketle şairin toplumsal ve sosyal hayata bakışını da ele aldı. Anıl Göç, Osmanlı eliti Emine Melek Hanım'ın (1814-1873) iki ciltlik hatıratı özelinde hayatından enstantaneler paylaştı. Göç, Kıbrıslı Mehmed Emin Paşa'nın eşi olan Melek Hanım'ın hatıraları merceğinde Tanzimat sonrası Osmanlı kadınına dair izlenimler sundu.

Programın son oturumunda proje grubunun erken bulgularının devamı sunuldu. "Proje Grubunun Bulguları II/Findings of the Project's Team II" isimli oturumun başkanı proje yürütücüsü Selim Karahasanoğlu'ydü. İbrahim Halil Ayten, kendi keşfi, gayrimüslim İlyas (Elis) Havvâ b. Anton Butrus el-Mârûnî'nin otobiyografik ve dini ben-anlatısı özelliğindeki aile anlatısını ilk defa tanıttı. El-Mârûnî'nin aile anlatısı, kendi hayatından önemli kesitler sunmaktadır. Ayten'in odağında sadece el-Mârûnî'nin anlatısı yoktu, diğer aile anlatılarından da örnekler sunarak kısa bir tasnif gerçekleştirdi. Semra Çörekçi, kendisinin ben-anlatısı araştırmalarına kazandırdığı, 16. yüzyıl sonlarına ait bir ben-anlatısı metnini, Habibullah b. Mahmud'un *Sergüşt-nâme*'sini, ilk defa kamuoyuyla paylaştı. 1534'te kaleme alınan eser, hacimli bir otobiyografik anlatıdır. Habibullah, hayat hikayesini vermenin yanında rüyalarını da okuyucu ile paylaşır. Ayrıca devlet adamlarının himayesine girmeye çalıştığını açıkça metninde belli eder. Gülşen Yakar, Enfi/Burnaz Hasan Hulûs'un (ö. 1724) *Tezkiretü'l-Müteahhirîn* isimli menkıbebi biyografi derlemesini ben-anlatısı yönünden tartışmaya açtı.

Farklı şehir ya da coğrafyalardan elli altı tane şeyh, eren ya da meczûbun hâl tercümelerini veren yazar, bu kişilerin tanık olduğu ya da işittiği hadiseleri de yazmayı ihmal etmemiştir. Özlem Özdemir-Kumbar, Dr. Öğr. Üyesi Şaban Bıyıklı tarafından ben-anlatıları envanterine eklenen, bilinen bir eser olduğu halde ben-anlatısı veçhesinden hiç değerlendirilmemiş bir eseri, Mustafa Zeki el-İstanbulî'nin (ö. 1735) *Mücerrebât*'ını gündeme taşıdı. Bulduğu kütüphanede Astroloji konusu altında tasnif edilmiş eserin, yazarı tarafından hayat hikayesini içeren bir projeye nasıl dönüştürüldüğüne dair örnekler verdi. Müellif, eserinde hem gördüğü rüyaları hem de bu rüyaların nasıl görüldüğü ile yorumlarını aktarmıştır. Özdemir-Kumbar, sunumunda müellifin hayatı, mesleği, eserin telif sebebi, yazarın rüyaları ve duygularını irdeledi. Ayrıca eser, Özdemir-Kumbar'ın devam eden tez çalışmasındaki kaynaklardan biridir.

Programın ikinci onur konuşmacısı Sigurður Gylfi Magnússon'du. Magnússon, "Ben-Anlatıları ve Mikro Tarih: Berlin'de Bîbî'nin Hikayesi/ Egodocuments and Microhistory: The Story of Bîbî in Berlín" başlıklı konuşmasında İzlanda mikrotarih ekolünün ana prensipleri ile metodolojisine değindi. Ben-anlatısı belgelerinin mikrotarih çalışmaları için önemine vurgu yaptı. Magnússon, ciddi bir hastalığa yakalandıktan sonra çevresi tarafından "zayıf zihinli" olarak addedilen Berlinli bir kadının otobiyografini örnek olarak verdi (*Bîbî in Berlín*). Döneminde toplumun zihinsel engellilere bakışını hastalık, toplum ve birey çemberinde analiz etti. Böylesi bir mikro bakış açısının ben-anlatısı türünden kaynaklar vasıtasıyla ortaya koyulabileceğini vurguladı.

Programın kapanış konuşması ve genel değerlendirmesi Harvard Üniversitesi'nden Cemal Kafadar tarafından gerçekleştirildi. Kafadar, sempozyumdaki sunumların ben-anlatısı alanındaki ilerlemeyi yansıttığını ve kaynak çeşitliliğinin 2020'deki çalıştay ve 2022'deki sempozyumların ardından artış gösterdiği belirtti. Sempozyum düzenleme kurulu başkanı Selim Karahasanoğlu'nun ben-anlatıları kapsamına dair "kısıtlı" tanımını genişletebilmenin imkân ve sınırları üzerine önerilerde bulundu.

Programda, Elif Çakmak tarafından katılımcılara "Bir Ben-Anlatısı Örneği Olarak Baf Kadısı Macuncuzâde Mustafa Efendi'nin Esaret Anlatısı (XVII. Yüzyıl): *Sergüzeşt-i Esîr-i Malta*/The Captivity Narrative of Macuncuzâde Mustafa Efendi, Qadi of Paphos as an Ego-Document: The Sergüzeşt of a Maltese Captive" isimli poster sunum gerçekleştirildi.

Etkinlik, 26 Mayıs Pazar Günü Piriştine ve Prizren'e düzenlenen sosyal program ile son buldu. Karahasanoğlu kapanış konuşmasında, 13 Aralık 2024'te İstanbul Medeniyet Üniversitesi ve Berlin Freie Üniversitesi Alexander von Humboldt Vakfı ortaklığında; İstanbul Medeniyet Üniversitesi'nde "OLBA 2024-Medeniyet: Osmanlı Literatüründe Ben-Anlatıları Dördüncü Toplantı-Ara Dönem Toplantısı" başlığı ile bir ara toplantı gerçekleştirileceğini duyurdu.